

УДК 378.147.091.33-027.31:78

DOI <https://doi.org/10.32782/2310-0583-2023-49-03>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ДИРИГЕНТСЬКО-ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Марія Кузів – кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри музичного мистецтва, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
<https://orcid.org/0000-0001-9969-1937>

Тарас Пухальський – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музичного мистецтва, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
<https://orcid.org/0000-0002-8559-5482>

Стаття присвячена дослідженню інноваційних підходів до фахової підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти за спеціальністю «Диригентсько-виконавська майстерність». Актуальність дослідження зумовлена станом якості музичної освіти в Україні, необхідністю її оновлення та модернізації шляхом упровадження інноваційних підходів до викладання. Мета статті – розроблення рекомендацій щодо подолання проблем, які перешкоджають упровадженню інноваційних підходів до фахової підготовки майбутніх викладачів диригентсько-виконавської майстерності. Для досягнення мети у процесі дослідження було вирішено низку завдань: визначено поняття «диригентсько-виконавська майстерність», основні вміння, навички й особисті якості викладача диригентсько-виконавської майстерності, які дозволяють виконувати професійно-педагогічні завдання; розглянуто інноваційні підходи до підготовки викладачів із зазначеної дисципліни; визначено проблеми, які ускладнюють упровадження таких підходів до фахової підготовки майбутніх викладачів диригентсько-виконавської майстерності в закладах вищої освіти України; запропоновано шляхи їх вирішення. За результатами дослідження встановлено, що в підготовці викладачів диригентсько-виконавської майстерності використовуються переважно традиційні підходи, які є застарілими та неефективними. У зв'язку із цим постала необхідність у застосуванні інноваційних підходів: проблемного навчання, навчання з використанням віртуальної та доповненої реальності, колаборативного навчання (collaborative learning), онлайн-навчання, портфоліо-навчання тощо. Упровадження таких підходів уповільнює низку проблем, до яких можна віднести: нездатність музичних закладів освіти адаптуватися до сучасних процесів викладання; консервативність навчальних програм і викладачів; невідповідність матеріального забезпечення вимогам сучасності; неактуальні кадри та відсутність системи стажування для викладачів. Вирішення цих проблем потребує здійснення таких заходів: забезпечення навчальних закладів необхідним технічним обладнанням; оновлення навчальних програм; стажування для викладачів; розширення репертуару колективів. Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування отриманих результатів закладами вищої освіти для підготовки майбутніх педагогів, а саме викладачів диригентсько-виконавської майстерності.

Ключові слова: інноваційні підходи, диригентсько-виконавська майстерність, проблемне навчання, віртуальна реальність, етнопедагогічний підхід.

Постановка проблеми. Сучасні викладачі диригентсько-виконавської майстерності повинні мати низку важливих компетенцій, які дозволяють ефективно виконувати професійні обов'язки. Зокрема, вони повинні бути обізнаними в галузі диригентського мистецтва, володіти високим рівнем виконавської майстерності, здатністю створювати, реалізовувати та висловлювати свої власні художні концепції, бути спроможними до розроблення та реалізації навчальних програм, мати високі комунікативні й організаційні навички.

Фахова підготовка майбутніх викладачів диригентсько-виконавської майстерності в закладах вищої освіти повинна відповідати вимогам сучасного ринку

праці та потребам студентів, які хочуть здобути якісну освіту. Досягнення цієї мети неможливе без використання інноваційних підходів, які дозволяють ефективно впроваджувати нові технології в навчальний процес, розвивати творчу й інноваційну активність студентів і викладачів, підвищувати якість знань і рівень професійної компетентності, а також забезпечувати високу конкурентоспроможність випускників.

Отже, використання інноваційних підходів до фахової підготовки майбутніх викладачів диригентсько-виконавської майстерності в закладах вищої освіти України є необхідною умовою забезпечення якісної музичної освіти, що підкреслює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідження інноваційних підходів до підготовки майбутніх викладачів музичних закладів вищої освіти стали предметом розвідок таких науковців, як: Л. Шумська. [1], Л. Ковальова-Гончарюк [3], І. Перегуда [5], С. Кожушко [6], К. Мартинюк [7], інших. Однак малодослідженим залишається питання застосування інноваційних підходів до підготовки студентів музичних закладів вищої освіти за спеціальністю «Диригентсько-виконавська майстерність».

Мета статті – розроблення рекомендацій щодо подолання проблем, які перешкоджають упровадженню інноваційних підходів до фахової підготовки майбутніх викладачів диригентсько-виконавської майстерності.

Виклад основного матеріалу. Для розкриття теми дослідження вважаємо за необхідне розглянути поняття «диригентсько-виконавська майстерність». Майстерність є важливою характеристикою фахівця, яка включає в себе інтелектуальний, практичний і психологічний розвиток, зрілість, готовність до творчої діяльності високого рівня складності, що дозволяє досягнути успіху в обраній професійній галузі. Опанування основ майстерності передбачає чітке визначення мети, завдань, творчий пошук ефективних шляхів, форм, методів і засобів їх вирішення [1].

Диригентсько-виконавська майстерність – це комплекс професійних знань (володіння системою жестів для розкриття змісту музичного твору), навичок і вмінь, які необхідні для успішного виконання ролі диригента-виконавця, у вузькому сенсі – засіб розкриття задуму композитора, зазначеного в партитурі, і розглядається як показник професіоналізму диригента хорового колективу. Вона включає в себе розуміння музичної теорії та практики, знання хорового співу, а також навички управління музичним колективом [2]. Диригентсько-виконавська майстерність вимагає від виконавця високого рівня техніки, музичної виразності й емоційного інтелекту, а також здатності працювати в колективі та взаємодіяти з іншими музикантами. Наявність зазначених знань, умінь, навичок і особистих якостей дозволяє виконувати професійно-педагогічні завдання, зокрема й ті, які стоять перед викладачем диригентсько-виконавських дисциплін [3].

Схиляємось до позиції А. Мартинюка, що основу виконавської майстерності майбутнього фахівця становлять:

– уміння педагога-диригента керувати своєю поведінкою з використанням таких елементів артистизму, як міміка, пантоміма;

– уміння (за допомогою відповідних і пластичних жестів рук, виразу обличчя) передавати внутрішній зміст музичного твору, тобто вміння, у яких чимало спільного з акторським мистецтвом;

– уміння впливати на особистість і колектив, які полягають у техніці педагогічного спілкування та становлять інтегративну єдність мистецтва спілкування, організаційного таланту та почуття педагогічного такту [7].

Викладач диригентсько-виконавських дисциплін повинен бути наставником, здатним передавати свої знання та досвід студентам. Він повинен бути знайомий із різними методиками викладання, підходами до організації навчального процесу, уміти аналізувати й оцінювати музичні твори, розуміти основи педагогіки, психології та соціології, що дає йому змогу здійснювати якісну й ефективну підготовку майбутніх музикантів. Окрім цього, педагог повинен постійно вдосконалювати свої знання та навички, бути готовим до безперервного самовдосконалення та розвитку, вивчати нові технології й інструменти викладання, щоб відповідати потребам сучасної музичної освіти та забезпечувати студентам максимальну якість навчання.

Важливу роль у цьому відіграє підготовка викладача диригентських дисциплін, яка здійснюється в музичних закладах освіти України та має свої особливості [4]. В її основі лежить професійна музична освіта, яка передбачає знання теорії музики, гармонії, історії музики, практичну роботу з оркестрами або хором, знання законів акустики, психології музичної діяльності й інших спеціальних дисциплін. Викладачі диригентсько-виконавської майстерності в закладах вищої освіти повинні мати відповідний досвід роботи з музичними колективами, брати участь у музичних фестивалях і конкурсах, викладати у спеціалізованих музичних школах.

Важливим елементом підготовки викладачів є стажування та співпраця з відомими диригентами, виконавцями та музичними колективами, яка дозволяє знайомитися з різними методами роботи, вивчати репертуар, отримувати навички роботи з музикантами різних рівнів підготовки.

Отже, фахова підготовка викладачів диригентсько-виконавської майстерності в Україні є досить складним процесом, який передбачає не лише здобуття професійної музичної освіти, але і практичний досвід роботи з музичними колективами.

У підготовці викладачів диригентсько-виконавської майстерності в музичних закладах освіти

використовуються як традиційні, так і інноваційні підходи до викладання. Традиційні підходи засновані на класичній системі викладання, основними компонентами якої є музична, педагогічна, практична наукова та творча підготовка. У свою чергу, використання інноваційних підходів може забезпечити більш ефективну, гнучку й інтерактивну навчальну діяльність, розвиток креативності та професійної компетентності. Інноваційні підходи до підготовки майбутніх викладачів диригентсько-виконавської майстерності в закладах вищої освіти наведені в табл. 1.

На жаль, в українських музичних ЗВО переважають традиційні підходи до викладання. Навіть провідні музичні заклади вищої освіти України не поспішають модернізувати освітній процес і впроваджувати інноваційні підходи до підготовки викладачів диригентсько-виконавських дисциплін. Досить невтішною залишається ситуація з матеріальним забезпеченням музичного закладу вищої освіти. Комп'ютерна техніка й електроакустичні засоби практично не застосовуються у викладанні. Відсутня дієва система стажування для викладачів.

Зважаючи на зазначене, можна зробити висновок, що більшість музичних закладів України зіткнулись із багатьма проблемами, які уповільнюють реформування й унеможливають упровадження інноваційних технологій до підготовки майбутніх фахівців, зокрема й викладачів диригентсько-виконавської майстерності. Такими проблемами є:

- нездатність адаптуватися до сучасних процесів викладання;
- консервативність навчальних програм і викладачів;
- невідповідність матеріального забезпечення вимогам сучасності;
- неактуальні кадри та відсутність системи стажування для викладачів.

Вирішення цих проблем потребує вжиття таких заходів:

- забезпечення навчальних закладів необхідним технічним обладнанням. Можна розглянути можливість отримання державної підтримки для придбання необхідного обладнання або запровадити програми залучення благодійних внесків від

Таблиця 1

Інноваційні підходи до фахової підготовки майбутніх викладачів диригентсько-виконавської майстерності

Підходи	Практичне застосування
Проблемне навчання (Problem-Based Learning)	Підхід базується на вирішенні реальних проблем, що виникають у практиці викладання, та сприяє розвитку критичного мислення, комунікативних і творчих навичок.
Навчання з використанням віртуальної та доповненої реальності (Virtual and Augmented Reality Learning)	Цей підхід дозволяє студентам виконувати віртуальні та доповнені завдання, що дозволяє їм отримати більше практичного досвіду без ризику припуститися помилки в реальному житті.
Колаборативне навчання (Collaborative Learning)	Підхід, у якому студенти працюють у групах, співпрацюють один з одним, обмінюються знаннями та досвідом, що дозволяє розвивати навички комунікації та роботи в команді.
Онлайн-навчання (Online Learning)	Цей підхід дає можливість студентам учитися за допомогою вебтехнологій та інтерактивних онлайн-курсів, що дозволяє викладачам надавати дистанційну підтримку та забезпечувати доступ до навчальних ресурсів у будь-який час.
Портфоліо-навчання (Portfolio-Based Learning)	Підхід, у якому студенти ведуть портфоліо своєї роботи та досягнень, що дозволяє їм відстежувати свій прогрес і розвивати навички самооцінки та рефлексії.
Синергетичний підхід	Передбачає створення сприятливого середовища для взаємодії та співпраці між студентами, викладачами та музикантами, які практикують, що дозволяє поєднати різні методи та підходи до навчання, за допомогою технологій, взаємодії та діалогу між усіма учасниками навчального процесу, забезпечувати підвищення якості освіти та підготовки майбутніх викладачів до роботи в умовах сучасного музичного середовища.
Етнопедagogічний підхід	Передбачає вивчення народної культури та традицій українського народу, їхнього впливу на музичну культуру, технологій викладання музики в контексті національної культури. Такий підхід допомагає майбутнім викладачам усвідомити значення національної культури та традицій у формуванні музичної ідентичності учнів, розвиває в них навички міжкультурної взаємодії, толерантності та поваги до інших культур.

Примітка: систематизовано авторами [1; 5; 6]

компаній, які мають інтерес до розвитку музичної освіти;

– оновлення навчальних програм. Необхідно створити механізми, які забезпечать оновлення навчальних програм на регулярній основі, залучаючи до цього процесу провідних експертів у галузі музичної освіти;

– розширення виконавського та навчального репертуару викладачів. Можна запровадити програму підвищення кваліфікації викладачів, яка дозволить їм вивчати різноманітні сучасні методики навчання, а також проводити концерти та майстер-класи.

Висновки. Актуальність упровадження інноваційних підходів до фахової підготовки майбутніх викладачів диригентсько-виконавської майстерності зумовлена потребою відповідати сучасним вимогам музичної освіти та забезпеченням високої якості підготовки випускників. Інноваційні підходи сприяють підвищенню ефектив-

ності навчання, забезпечують глибоке засвоєння теоретичних знань і практичних навичок, допомагають формувати професійні компетенції майбутніх викладачів. Застосування інноваційних методів навчання дозволяє розвивати творчі здібності студентів, сприяє виявленню та розвитку індивідуальних особливостей кожного студента. Щоб прискорити впровадження інноваційних підходів до фахової підготовки майбутніх викладачів диригентсько-виконавської майстерності у вітчизняних закладах вищої освіти, необхідно забезпечити їх необхідним технічним обладнанням; оновити навчальні програми; організувати регулярне стажування для викладачів; розширити навчальний репертуар.

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування отриманих результатів закладами вищої освіти для підготовки майбутніх педагогів диригентсько-виконавської майстерності.

Література

1. Шумська Л. Методологічні підходи до формування професійної майстерності хорових диригентів у процесі магістерської підготовки. *Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 66–67. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/951/1/13.pdf>.
2. Канерштейн М. Питання диригентської майстерності. Київ : Муз. Україна, 1980. 184 с.
3. Ковальова-Гончарюк Л. Інструментально-виконавська майстерність учителя музичного мистецтва як характеристика його професійної майстерності. *Новий вимір науки та освіти. Педагогіка і психологія*. 2021. № IX (98). Вип. 247. С. 22–25.
4. Довідник ВНЗ. *Osvita.ua*. 2023. URL: <https://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-123-0.html>.
5. Перегуда І., Мирончук Н. Застосування проблемного навчання у вищому навчальному закладі. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном* : збірник наукових праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 127–129.
6. Кожушко С. Стратегії колаборативного навчання у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. 2014. № 5. С. 65–71.
7. Мартинюк К. Формування диригентсько-хорових навичок майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Молодь і ринок*. 2022. № 6. С. 11–15.

References

1. Shums'ka, L.Yu. (2018). Metodolohichni pidkhody do formuvannya profesiyanoi maysternosti khorovykh dyryhentiv u protsesi mahisters'koyi pidhotovky [Methodological approaches to the formation of professional skills of choral conductors in the process of master's training]. *Psykhologo-pedahohichni nauky*, № 3, pp. 66–67. Retrieved from: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/951/1/13.pdf> [in Ukrainian].
2. Kanershteyn, M. (1980). Pytannya dyryhent's'koyi maysternosti [The issue of conducting skills]. Kyiv : Muz. Ukrayina. 184 p. [in Ukrainian].
3. Koval'ova-Honcharyuk, L.O. (2021). Instrumental'no-vykonavs'ka maysternist' uchytelya muzychnoho mystetstva yak kharakterystyka yoho profesiyanoi maysternosti [Instrumental and performing skill of a music teacher as a characteristic of his professional skill. A new dimension of science and education]. *Novyy vymir nauky ta osvity. Pedahohika i psykhohohiya*, № IX (98), Vyp. 247, pp. 22–25 [in Ukrainian].
4. Dovidnyk VNZ [Directory of universities]. *Osvita.ua*. 2023. Retrieved from: <https://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-123-0.html> [in Ukrainian].
5. Perehuda, I., Myronchuk, N.M. (2014). Zastosuvannya problemnoho navchannya u vyshchomu navchal'nomu zakladi. *Modernizatsiya vyshchoyi osvity v Ukrayini ta za kordonom: zbirnyk naukovykh prats'* [Application of problem-based learning in a higher educational institution. Modernization of higher education in Ukraine and abroad: collection of scientific works]. Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka. Pp. 127–129 [in Ukrainian].
6. Kozhushko, S. (2014). Stratehiyi kolaboratyvnoho navchannya u vyshchomu navchal'nomu zakladi [Strategies of collaborative learning in a higher educational institution]. *Molod' i rynek*, № 5, pp. 65–71 [in Ukrainian].
7. Martyniuk A. (2022). Formation of conducting and choral performance skills of the future music art teacher. *Molod' i rynek*, № 6, pp. 11–15 [in Ukrainian].

Mariia Kuziv – PhD (Art History), Senior Lecturer of the Department of Music Art,
Kamyanets-Podilskyi Ivan Ohiyenko National University

Taras Pukhalskyi – PhD (Pedagogy), Senior Lecturer of the Department of Music Art,
Kamyanets-Podilskyi Ivan Ohiyenko National University

Innovative approaches to the professional training of future teachers of conducting and performing skills in higher education

The article is devoted to the study of innovative approaches to the professional training of future teachers of higher education institutions in the specialty “Conducting and Performing Skills”. The relevance of the study is due to the deterioration of the quality of music education in Ukraine, the need to update and modernize it by introducing innovative approaches to teaching.

The purpose of the article is to develop recommendations for overcoming the problems that hinder the implementation of innovative approaches to the professional training of future teachers of conducting and performing skills. To achieve this goal, the study solved a number of tasks: the concept of “conducting and performing skills”, the basic abilities, skills and personal qualities of a teacher of conducting and performing skills that allow performing professional and pedagogical tasks were defined; innovative approaches to the training of teachers in this discipline were considered; problems that complicate the implementation of such approaches to the professional training of future teachers of conducting and performing skills in higher education institutions of Ukraine were identified; recommendations were proposed. The study used general scientific methods of cognition: induction and deduction, analysis and synthesis, association and analogy.

The study found that in the training of teachers of conducting and performing skills, mainly traditional approaches are used, which are outdated and ineffective. In this regard, there is a need to apply innovative approaches: problem-based learning, learning using virtual and augmented reality, collaborative learning, online learning, portfolio learning, etc. The implementation of such approaches is slowed down by a number of problems, including the inability of music education institutions to adapt to modern teaching processes; conservatism of curricula and teachers; inadequate material support to meet modern requirements; insufficient attention to the preservation and study of authentic folklore; inadequate staff and lack of an internship system for teachers. The solution to these problems requires the following measures: providing educational institutions with the necessary technical equipment; updating curricula; preserving authentic folklore, internships for teachers; expanding the repertoire of teachers.

The practical significance of the study lies in the possibility of applying the results obtained by higher education institutions for the training of future teachers, including teachers of conducting and performing skills.

Key words: *innovative approaches, conducting and performing skills, problem-based learning, virtual reality, ethnopedagogical approach.*